

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

.....

שיעור ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' יתרו תש"פ

האם משה רבינו ובני"י בירכו ברכת הגומל – דין ערבות בברכת הגומל

שנינו בשבת (פ"ח:.) אריב"ל בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפנינו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם..... אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה. הרי מבואר שמשה רבינו פיחד שהמלאכים ישרפו אותו באש, ואמנם הקב"ה יעץ לו היאך להנצל מהם, ע"י שיאחוז בכסא הכבוד, אבל סוף סוף הוא הי' בסכנה, ונשאלת השאלה האם בירך ברכת הגומל כשירד מהר סיני בריא ושלם.

פטור מלברך הגומל כשמסר נפשו על קידוש ה' וניצול

הרב החיד"א זצ"ל בספרו מחזיק ברכה (סי' רי"ט סק"א) הביא מחלוקת בין אביו ובין הג"ר אליעזר נחום ליישב קושי' זו, והסביר אביו שאם הי' מת, גם זה הי' על פי הדיבור וציווי ה', והוסיף דגם אצל אברהם אבינו שניצול מאור כשדים, ויצחק אבינו שניצול מהעקידה, והכה"ג שיצא מקדשי הקדשים ביוהכ"פ חי וקיים, וכן דניאל שניצול מגוב האריות, לא בירכו ברכת הגומל, משום שאם עשו במאמר ובציווי ה', או אפילו אם לא הי' ציווי בפרטות, אלא שנצטוו לקדש שם ה', א"כ גם אם הקב"ה עשה נס אינו מברך, והסביר משום שאם ח"ו לא הי' ניצול ע"י נס, אלא הי' נשרף או נהרג על קדושתו יתברך שמו, היא העולה ואהניא ליה מכל חיי עוה"ז, וקרינן ביה למען יאריכון ימך בעולם שכולו ארוך.

יצחק אבינו לא התחייב לברך ברכת הגומל אלא בירך ברכת מחיה המתים

עוד הוסיף, דיש ליישב הקושי' על יצחק אבינו באופן אחר, לפי המבואר בפרקי דר' אליעזר (פרק ל"א), כיון שהגיעה החרב על צוארו של יצחק, פרח ויצאה נשמתו, כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובים ואמר "אל תשלח ידך אל הנער", חזרה נפשו לגופו והתירו, ועמד יצחק על רגליו וידע יצחק שכך עתידים המתים לעמוד בתחיית המתים, באותה שעה פתח ואמר בא"י מחיה המתים. לפי המבואר בפרקי דר"א, כיון שפרחה נשמתו של יצחק אבינו, ואח"כ חזרה לגופו, אינו ראוי לברך הגומל כיון שכבר יצאה נשמתו, דבשלמא מי שחלה ונטה למות ונתרפא, חייב לברך, אבל יצחק אבינו שכבר מת ופרחה נשמתו, אלא שאח"כ חזרה נפשו לגופו, ודאי אינו מברך ברכת הגומל אלא ברוך מחיה המתים.

בשו"ת ר' עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל (בעל לב העברי - או"ח ח"ב סי' קנ"ו) ג"כ דן בשאלה זו, ואמנם לא הביא את דברי המחז"ב, אבל ת"י כמוהו, וכ' דלא מצינו ברכת הגומל רק בדבר הרשות ולא בדבר חיוב.

מאידך גיסא המחזיק ברכה הביא שהג"ר אליעזר נחום ז"ל ס"ל שכולם בירכו הגומל, ומשה רבינו י"ח במה שאמר "י אשר בסתר עליון" ע"ש.

ביאור המשנת יוסף למה א"צ לברך ברכת הגומל כשמסר את נפשו על קידוש ה' וניצול

בביאור התירוץ של אביו של הרב החיד"א זצ"ל, הסביר בשו"ת משנת יוסף (ח"ה סי' נ"ו סק"ו) לפמשי"כ הרמב"ן (ויקרא א' ט') שהקרבת דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, ולכן כאשר באה סכנת נפשות על האדם, והשי"ת ריחם עליו ונתן לו נפשו לשלל, חייב לנדב קרבן תודה לה', נפש הקרבן תחת נפשו שהחזיר לו השי"ת, וזה שייך בכל הסכנות הבאות עליו בעל כרחו, אבל האבות הק', ומשה רבינו, והכהן גדול, שמסרו נפשם לה' ברצונם, בבחינת "לדוד אליך ה' נפשי אשא" (תהלים כ"ה א'), הרי זה יותר מנפש הקרבן, דהרי מסרו את נפש עצמם כקרבן ה', ומשמר השי"ת נפשם אצלו, בבחינת "בידך אפקיד רוחי", והחזיר להם פקדונם, שוב אין מקום להביא נפש קרבן לה', משום שכבר הקריבו לו את נפשם ממש.

ביאור התורת חיים מתי בני"י בירכו ברכת הגומל כשיצאו ממצרים מבית האסורים ועברו את הים סוף

אבל בעצם הקושי של ברכת הגומל, שנינו בסנהדרין (צ"ד). "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם", תנא משום ר' פפיס, גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו ברוך, עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'. התורת חיים (שם ד"ה ונראה) הסביר דשנינו בברכות (נ"ד): ארבעה צריכין להודות..... ומאי מברך, אמר רב יהודה הגומל חסדים טובים, ואם הוא נס של רבים צריכים גם לומר שירה כמבואר בפסחים (ק"ז.), ולכן משה וישראל לא יצאו יד"ח במה שאמרו שירה כל זמן שלא אמרו "ברוך", והרי שנינו בברכות (שם) שאם מישהוא אחר בירך ואמר "ברוך ה' אשר גמלך טוב", והלה ענה "אמן", יצא אפילו לכתחילה (עי' שו"ע סי' ר"ט ס"ד), ולפי"ז כשאמר יתרו "ברוך ה' אשר הציל אתכם", בודאי ענו ישראל "אמן" על ברכתו, ולכן יי"ח ברכת הגומל בזה, וזו היא כוונת ר' פפיס שאמר שגנאי הוא למשה וישראל עד שבא יתרו, משמע שאחרי שבא יתרו נתבטל הגנאי, והיינו משום שאז כבר ענו "אמן" על ברכתו ובה יי"ח ברכת הגומל.

ביאור מרן הגרי"ז זצ"ל בברכת הגומל של בני"י כשיצאו ממצרים

אבל מרן הגרי"ז זצ"ל (הובא בברכת אברהם בסנהדרין שם) הסביר הגמ' באופן אחר, ואמר שגם אחרי מה שיתרו אמר, בכל זאת עדיין נשאר הגנאי, דהרי נפסק בשו"ע (סי' ר"ט ס"ד) שאם אחד בירך בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב, והשומע שחייב לברך ברכת הגומל, ענה אמן, יצא, והעיר שם רע"א דהתם לא אמרינן שיי"ח בשומע כעונה אא"כ ענה אמן, דהרי הוא חי צריך לברך בנוסח אחר "שגמלני כל טוב", אבל ע"י עניית אמן, יצא כאילו הוא בעצמו משבח ומודה להקב"ה. מרן הגרי"ז זצ"ל הוסיף בביאור בדברי רע"א, ששומע כעונה הוי כאילו בירך בעצמו, ובברכת הגומל נפטר ע"י ברכת חבירו כשענה אמן, וא"כ מדויק היטב לשון הגמ' בברכות (נ"ד): אמר ליה "ברוך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא", אמר להו פטרותן יתי מלאודוי, ודייק מרן הגרי"ז זצ"ל שלא אמר שעי"ז נחשב כאילו הודה בעצמו, אלא שנפטר בהודאת חבירו, ולכן אחז"ל בסנהדרין גנאי הוא למשה וישראל שלא בירכו בעצמם, אלא שיתרו פטר אותם בברכתו.

קושי על התורת חיים ומרן הגרי"ז זצ"ל

אבל ראיתי מקשים מהסוגי' בברכות (נ"ד), דתנן הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, והק' הגמ' מנא הני מילי שמברכים ברכה על הנס, אמר ר' יוחנן דאמר קרא "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם". הרי מפורש בגמ' שברכת יתרו לא היתה ברכת הגומל אלא ברכה על הנס, והיאך שייך לומר שמשה רבינו ובני"י יי"ח ברכת הגומל בברכת יתרו, דהרי לא בירך ברכת הגומל אלא ברכת הנס וצ"ע.

ערבות בברכת הגומל

מעשה שהיה בשלש בחורים שהלכו לטיול וישנו בלילה באהל תחת כיפת השמים, ואחד מהבחורים התעורר בלילה וראה נחש על הרגל של אחד מחביריו. מרוב בהלה הוא צעק "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" והנחש מיד הסתלק, וכמובן שני חביריו התעוררו מיד. והנה זה ברור שהחבר שהנחש עלה עליו צריך לברך הגומל, אבל הבחור שראה את הנחש, אינו זוכר על הרגל של מי ראה את הנחש, ולכן הסתפקו אם אחד משני

חביריו יכול לברך ברכת הגומל, ולהתנות שהוא מברך לעצמו או עבור חבירו, וחבירו יענה אמן (כמוכן שמדובר באופן שלא היתה סכנה לשניהם, דאליה שניהם צריכים לברך).

האם מברכים על עגלה ערופה כשמצאו החלל בדיוק בין שני ערים

בנחל איתן (סי' ז' ס"ג סק"ז) דן מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשאלה דומה, בענין עגלה ערופה, כשמצאו הרוג מכוון בין שני ערים, ולא ידוע לאיזה מהם המת יותר קרוב, האם זקני העיר האחד יכולים לברך על העגלה ערופה על תנאי, ועי"ז יוציא גם את זקני העיר השני. וכתב שם שלא יועיל שאחד יברך ויוציא את כולם על תנאי, דאולי נחשב אינו מחוייב בדבר וממילא אינו יכול להוציא את חבירו, והביא שבספר שימוש חכמים הקשה סתירה, דמצד אחד כ' הטור (סי' ר"ט) בשם הרא"ש, דמי שלא הי' לו נס אינו יכול לברך כדי להוציא את חבירו שהי' לו נס משום שאינו מחוייב בדבר, ומאידך גיסא, מבואר בסי' קצ"ז (בשם הרא"ש בברכות פ"ג סי' י"ג בשם הירושלמי) דמי שלא אכל, מדאורייתא יכול לברך כדי להוציא את חבירו בברהמ"ז, אלא שיש דין דרבנן שהמברך גם צריך לאכול (ולכן סגי שיאכל כזית, ויוכל להוציא גם מי שאכל כדי שביעה אע"פ שאינו מחוייב כמותו), וק' טובא דכיון שלא אכל אינו מחוייב, ואמאי מותר לו להוציא את השני שכבר אכל, ותי' השימוש חכמים דלגבי ברהמ"ז בידו לאכול ולהתחייב, משא"כ בברכת הגומל שאין בידו שיהיה לו נס.

לפי"ז כ' בנחל איתן, בעגלה ערופה זקני עיר אחת אינם יכולים לברך עבור זקני העיר השני, דאין בידיהם שיהיה שם מת. לפי דבריו י"ל הכי גם בברכת הגומל, דכיון שאינו יכול להכניס את עצמו בחיוב ברכה זו, דמי אמר שינצל מהסכנה, ממילא אין דין ערבות בברכת הגומל.

ערבות לברך ברכת מילה כשהאב מל את בנו ואינו יכול לברך

אבל יש להעיר, דמבואר ברמ"א בהל' מילה (יו"ד סי' רס"ה ס"א), שאם אבי הבן מל את בנו ואינו יודע לברך, יכול אחר לברך בשבילו, והסביר בביאור הגר"א (שם סק"ג) שמברך מדין ערבות – הרי מבואר דאע"פ שאינו בידו של המברך שיוולד לו בן זכר, אפ"ה נקרא מחוייב בדבר ויכול לברך, ואין לדחות שמי שמברך על המילה עושה כן מדין ב"ד שמצווין למולו, משום שבביאור הגר"א כ' דסיבת האי דינא הוא מדין ערבות דאם יצא מוציא, ובלא"ה בשו"ת רע"א (ח"א סי' מ"ב) כ' דלא שייך שליח ב"ד על הברכה לבדה, והמעין בב"י ובדרכי משה שם, יראה שמקור האי דינא הוא באבודרהם וברבינו ירוחם, ושם כ' וז"ל ואם אינו יודע אבי הבן לברך להכניסו, אחד מהעומדים שם מברך ומוציאו, דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא עכ"ל.

אמנם יש לציין שהשלטי גיבורים בר"ה (סופ"ג בשם הרי"א"ז) כ' וז"ל ונראה בעיני שאם אדם יכול לברך על חבירו על מילת בנו להכניסו בבריתו, או על פדיון בנו, הואיל ואינו מחוייב באותה מצוה, אינו יכול להוציא אחרים כמבואר בקונטרס הראיות עכ"ל, וע"ע מש"כ בזה בספר הברית (סי' רס"ה ליקוטי הלכות סק"יח), אבל ע"ש בשלטי גיבורים שהרי"א"ז כ"כ לשיטתו, דס"ל שגם בברהמ"ז אין דין ערבות אם לא אכל כלום ואינו חייב בברהמ"ז בפועל.

שיטת רע"א דעניית אמן מעכבת כשחבירו מוציא בברכת המצוות מדין ערבות

כ' בשו"ע (סי' רי"ט ס"ה) אם בירך אחד הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חבירו, ושמע חבירו וכיון לצאת, יצא אפי' בלא עניית אמן, והסביר הרמ"א כיון שהמברך ג"כ חייב, יצא האחר בלא עניית אמן. רע"א דייק מלשון הרמ"א דמשמע שאם המברך אינו חייב בברכה, אע"פ שמברך בנוסח זה שגמלני כדי להוציא את חבירו, לא יצא השומע בלא עניית אמן, אבל זה ברור שאם השומע יענה אמן, שפיר י"ח אע"פ שאין המברך מחוייב לברך ברכת הגומל. לפ"ז בכל ברכות המצוות דקיי"ל אם יצא מוציא, מ"מ כיון דאין המברך מחוייב עתה בברכה זו, לא יצא בה השומע בלא עניית אמן.

שיטת הפמ"ג דעניית אמן אינה לעיכובא ודלא כרע"א

אבל הפמ"ג (משב"ז סוסי ר"ג) חולק על רע"א, וס"ל דאין לדמות ברכות המצוות לברכת הגומל לגבי עניית אמן, דבברכת הגומל כיון שאין המברך מחוייב בדבר, הוי עניית אמן לעיכובא, משא"כ בברכות המצוות, כיון שהמברך מחוייב בדבר מדין ערבות, ומה"ט אע"פ שיצא מוציא, לכן בזה קיי"ל דעניית אמן אינה לעיכובא.

קושיית מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל על הפמ"ג

בזכרון שמואל (סי' י"ח בהג"ה) הקשה על הפמ"ג, דלמה לא נאמר דגם בברכת הגומל נקרא מחוייב בדבר משום ערבות, וכמו שמצינו בברהמ"ז דמדאורייתא יכול להוציא חבירו אפילו אם המברך לא אכל, ומה שמצריכים המברך לאכול כזית דגן, הסבירו תוס' בברכות (מ"ח.) הוא רק כדי שיוכל לומר "שאכלנו משלו", או משום דדרשינן ואכלת ושבעת וברכת, מי שאכל הוא יברך כמבואר ברא"ש בשם הירושלמי, אבל אין זה אלא אסמכתא בעלמא.

אבל שמעתי מהגר"ר בן ציון פלמן זצ"ל שיישב הקושי על הפמ"ג עפמש"כ בשו"ת רע"א (סוסי ז' ד"ה וני"ל דזהו), דמה שנחשב בר חיובא בברהמ"ז ויכול להוציא אחרים אע"פ שלא אכל כדי שביעה, היינו משום דבידו לאכול כדי שביעה, וא"כ בכל המצוות נמי נחשב כבר חיובא, ועניית אמן אינה מעכבת, משא"כ בברכת הגומל שאינו בידו, דאינו יכול להיות בטוח שאם יכנס למקום סכנה ינצל משם, לכן ס"ל להפמ"ג דהמברך ברכת הגומל כשלא הי' במקום סכנה, נחשב כאינו בר חיובא, וממילא השומע ממנו אינו יוצא בברכתו אא"כ ענה אמן, ולפי המבואר לעיל, זה תירוצו של השימוש חכמים.

שיטת הכתב סופר ששייך ערבות גם בברכת הגומל וקושיית האחרונים עליו

שוב ראיתי בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ"ז ד"ה שוב ראיתי) שג"כ תמה למה בברכת הגומל אינו שייך ערבות, דהרי המברך שייך במצוה זו כמו השומע לכשיבא בידו, ובידו לילך בים או במדבר ויהי מחוייב לברך, הגם שנכנס מתחילה לשם כך, ודייק דהכי משמע מהסוגי' בר"ה (כ"ט.) כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין וכו', ומדשנינו **כל הברכות כולן**, גם ברכת הגומל במשמע, והא דשנינו שאם יצא אינו מוציא, נאמר רק בברכת הנהנין. אבל בליקוטי הערות על שו"ת כת"ס הביא בשו"ת נחלת בנימין (סי' נ"ז סק"ה) הק' על הכת"ס כנ"ל, דאע"פ שבידו לילך למדבר או ליסע בספינה בים, אבל מי יבטיח לאדם זה שינצל ממקום הסכנה, וא"כ אין בידו להתחייב בברכה ונשאר בצע"ג על קושיית הכת"ס, וע"ע בתורת חיים (סי' ר"ט סקט"ו) שג"כ הקשה כן על הכת"ס.

לשיטת כמה אחרונים לא שייך ערבות במצוה דרבנן

עוד יש לציין שהצ"ח בברכות (מ"ח. ד"ה ומדקטל) חידש שאין דין ערבות במצוה דרבנן, וכן הביא הברכ"י (או"ח סי' קכ"ד סק"ג) בשם הזרע אברהם, והסבירו דאין קבלת ערבות על דבר שאין לו קצבה, ודברי סופרים אין להם קצבה, ולפ"ז מבואר למה אין דין ערבות בברכת הגומל.

ערבות בברכת הודאה

עוד יש להוסיף דנחלקו הראשונים ואחרונים אם שייך ערבות בברכת הודאה, דבריטב"א בר"ה (כ"ט. סוד"ה תנ"ג) כ' דגם בברכות השבח אמרינן אם יצא מוציא, ואילו המאירי (שם ד"ה ברכות תפלה) כ' דברכות שבח והודאה כולן ריצוי הן, ומתוך כך אע"פ שהן חובה אין אדם מוציא את חבירו בהן, ובביאור הדבר הסבירו האחרונים, דמצות ערבות מחייב הערב לדאוג שחבירו יקיים את המצוה, ואם המצוה היא שיברך ברכה, יכול לברך עבורו מדין ערבות, אבל בברכת הודאה אין המצוה לברך, אלא החיוב הוא להודות, והדרך לקיים את המצוה היא ע"י ברכת הודאה, וממילא כיון שהמצוה היא ההודאה, חבירו צריך להודות, ואע"פ שצורת ההודאה היא ע"י ברכה, מ"מ עצם ההודאה צריכה להעשות ע"י מי שנתחייב להודות, ומ"מ כיון שכל אחד יכול להודות, אינה ברכה לבטלה כשמברך ואינו מחוייב בדבר, אבל השומע שחייב לברך י"ח אם יענה אמן, משום דהוי כמוציא הברכה מפיו ע"י ענייתו.

שוב מצאתי שנחלקו בזה הפוסקים, דבפמ"ג (סי' רכ"ה א"א סק"א) כ' וז"ל מסתברא דכל ברכת שבח והודאה אחד מוציא חבירו, ויראה כשנתחייבו שניהם, הא לאו הכי לא, **דאיך יברך לחבירו שהחיינו על שמחת הלב, והא אין שמח**, גם י"ל דכה"ג לא מחוייב מטעם ערבות מקרי דאין זה חובת הגוף, גם י"א דכל הנך רשות עי' ר"ה כ"ט. ועי' סי' ר"יג ס"ב עכ"ל, ומאידך גיסא המ"ב (סי' ו' סק"י) נקט כדבר פשוט דשפיר שייך ערבות בהני ברכות, דהרי פסק שאם הש"צ כבר בירך ברכת אשר יצר בביתו, יבקש מאחד מהשומעים שעדיין לא בירך, שיכוון לצאת בברכתו, אמנם אפשר יש לחלק דהתם קיל טפי, כיון שברכה זו היא "בידו" של הש"צ לברך בעצמו.

ביאור בשיטת רע"א בגדר ערבות

והנה כדי לבאר שיטת רע"א, צ"ל דמש"כ בברכת הגומל, שהשומע ממי שאינו מחוייב בדבר אינו יי"ח אא"כ עונה אמן, אינו רק משום שאינו בידו של המברך להתחייב בדבר (דמי יימר שינצל בנס), דהרי רע"א (בהגהותיו בסי' רס"ז מ"א סק"א) הסתפק אם אחד שלא קיבל שבת יכול לקדש כדי להוציא מי שכבר קיבל שבת, דמצד אחד אצל המקדש הוא יום חול כיון שעדיין לא קיבל עליו שבת, וא"כ הוא בגדר אינו מחוייב בדבר כמבואר בתוס' ביבמות (י"ד). בשם הירושלמי, דבן עיר אינו יכול להוציא בן כרך דהוי אינו מחוייב בדבר, או שמא הכא בשבת עדיף טפי, דבידו להביא את עצמו לידי חיוב אם יקבל שבת, ונשאר בצ"ע לדינא.

הרי מבואר דהאי סברא של "בידו", אינו כ"כ פשוט לרע"א שהופכו למחוייב בדבר לגבי דין ערבות, ואע"פ שבברהמ"ז פסק הרא"ש דמדאורייתא יכול להוציא אחרים יד"ח גם אם לא אכל כלום, שאני התם דמילתא דשכיחא הוא שאוכל, ולכן ה"בידו" שם מגדירו כבר עכשיו כבר חיובא להוציא אע"פ שלא אכל, משא"כ בקבלת תוס' שבת, וכן בבן י"ד שג"כ "בידו" לעקור דירתו בליל ט"ו כדי שייחשב כבר חיובא, בזה קיי"ל שאם יכול לייצר היכ"ת שיתחייב, אינו מחייבו עדיין כל זמן שלא התחייב בפועל. אמנם אפשר יש לחלק, דלגבי קידוש בערב שבת לפני שקיבל שבת, אין החסרון משום שאינו מחוייב בדבר, אלא משום שכל זמן שלא קיבל שבת, הוא עדיין באמצע השבוע (במקרה הוא יום ששי, אבל היינו הך כמו אם היה יום ראשון), והסיבה שאינו יכול לקדש אינו משום שאינו מחוייב בדבר, אלא משום שלא שייך קידוש באמצע השבוע.

ונראה דיש לבאר שיטת רע"א לפמש"כ הטור (סי' ר"ט) בשם הרא"ש, וז"ל אע"ג דשומע יוצא בשמיעה בלא עניית אמן, היינו דווקא כשהמברך חייב ג"כ בברכה, אז יוצא השומע בלא עניית אמן, אבל הכא כיון שהם לא היו חייבין בברכה זו, לכך הוצרך הוא לענות אמן עכ"ל. הרי מבואר דס"ל שבעצם אין דין ערבות בברכת הגומל, ומ"מ כשעונה אמן נחשב כאילו הוא בעצמו מברך את הברכה, כעין מה שמצאנו בסוטה, שבענייתה אמן נחשב כאילו נשבעה.

סיכום לדינא

תבנא לדינא, נחלקו הפוסקים אם יש דין ערבות בברכת הגומל, דלשיטת רע"א, אם השומע יענה אמן על ברכת המברך, אע"פ שהמברך אינו חייב לברך הגומל, בכל זאת יכול להוציאו, ובשו"ת כתב סופר מבואר דכיון שבידו להתחייב בברכה זו ממילא נקרא מחוייב בדבר, ואע"פ שהאחרונים הקשו עליו, מ"מ יש מחלוקת הראשונים ואחרונים אם שייך ערבות בברכת הודאה, ולכאורה מבואר במ"ב דשפיר שייך ערבות כיון שהתיר לברך אשר יצר כדי להוציא מי שעדיין לא בירך, אמנם יש מקום לחלק, ועדיין צ"ע לדינא, בפרט שהמ"ב השמיט חידושו של רע"א.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א באתרנו:

<http://pninim.co.il/> תחת הלינק: שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר